

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Затверджено
Вченою радою
Запорізького національного університету
протокол № __ від _____ 20__ р.
Голова Вченої ради, ректор
_____ М. О. Фролов

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СИНЕРГЕТИКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

Чайка І.Ю., професор кафедри соціальної філософії та управління, доктор філософських наук, доцент

Погоджено:

проректор з наукової роботи

Г. М. Васильчук

проректор з науково-педагогічної роботи

Ю. О. Каганов

зав. відділу аспірантури і докторантури

О. П. Єфіменкова

Запоріжжя 20_____

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна, вечірня, заочна форми навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	вибіркова
		Цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 8	Спеціальність 033 Філософія (код і найменування)	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120		2-й
		Лекції 16 год.
		Практичні 16 год.
		Самостійна робота
Освітньо-наукова програма <u>Філософія</u> (назва програми)		88 год.
Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)		Вид підсумкового контролю: залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Сучасна філософська антропологія» є з позиції цілісних підходів засвоїти природу й сутність синергетичного світобачення крізь призму нових міждисциплінарних наукових досліджень. Головними завданнями є різнобічне цілісне розкриття предмету синергетики, її головних ідей, понять, принципів і образів у векторі діалогу (полілогу) філософії та культур Сходу і Заходу. Встановлення більш точного опису природничонаукової картини світу на основі системного підходу.

Основні **завдання** курсу ознайомлення здобувачів із предметною сферою сучасної синергетики, її взаємодією з комплексом філософських і наукових дисциплін; аналіз історико-філософських витоків філософського напрямку.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей і програмних результатів навчання**:

Програмні компетентності	
ЗК 1	Здатність до аналітичного мислення та синтезу нових комплексних ідей
ЗК 3	Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору.
ЗК 4	Здатність до критичного мислення.
ЗК 6	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел; використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ЗК 14	Здатність працювати автономно; планувати та управляти своїм часом

СК 1	Здатність до філософського осмислення загальних принципів розвитку людини, суспільства та пізнання.
СК 5	Застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі.
СК 10	Здатність ініціювати та проводити дослідження проблем глобалізації і відповідальності, культурної багатоманітності та самобутності, рівності та свободи.
СК 13	Здатність визначати детермінанти оптимізації соціогуманітарних знань і, заснованих на них, соціокультурних практик.
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення.
ПРН 4	Застосовувати правила академічного письма для підготовки наукового звіту, презентації, статті, монографії, дисертації; розуміти особливості підготовки і подання публікацій до видань, що входять до міжнародних наукометричних баз даних
ПРН 7	Оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності; здійснювати абстрактний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; демонструвати відданість їх розвитку у передових контекстах професійної та наукової діяльності.
ПРН 11	Здійснювати пошук, оброблення та аналіз наукової інформації, її систематизацію та узагальнення; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ПРН 18	Застосувати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей для проведення наукових і прикладних досліджень.
ПРН19	Розуміти та застосовувати методологію, методи та термінологічний апарат наукового дослідження у галузі гуманітарні науки.
ПРН 21	Здійснювати філософську рефлексію проблем глобалізації і відповідальності, культурної багатоманітності та самобутності, рівності та свободи.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Місце синергетики в системі наукового знання

Тема 1. Синергетика у світлі сучасної науки

Синергетика як принципово новий погляд на світ та нове розуміння процесів розвитку. Науковий напрям про універсальні структури самоорганізації. Системність, цілісність світу як основна ідея синергетики. Сутність синергетичного бачення наукового прогресу: відкритість систем наукового знання; нелінійність наукового прогресу; самоорганізація когнітивних систем.

Синергетичне бачення еволюції науки: різновекторність руху (еволюція-інволюція).

Самоорганізація як процес виникнення макроскопічно упорядкованих просторово-часових структур у складних нелінійних динамічних системах, що знаходяться в станах, далеких від рівноважних, поблизу особливих критичних точок (біфуркаційних).

Змістовий модуль 2. Синергетика як універсальна наукова парадигма

Тема 2. Синергетика як нелінійна наукова парадигма

Теорія самоорганізації як новий підхід для розуміння функціонування нових когнітивних систем. Математичний, фізичний, філософський зміст нелінійності. Особливості феномену нелінійності.

Нелінійність розвитку науки. Поліваріантність і альтернативність розвитку наукового знання, нерівномірність темпів наукового прогресу як прояви нелінійності науки. Протистояння холістської методології та аналітичного підходу в руслі традицій квантової механіки (Н.Бор та Е.Шредінгер).

Маргінальність та забобонність науки в контексті нелінійного підходу (еволюція-інволюція).

Змістовий модуль 3. Синергетика як цілісна філософська парадигма

Тема 3. Синергетичне світобачення в дискурсі предметно-понятійної цілісності.

Нове тлумачення феноменів історичного розвитку наукового знання: переосмислення «наукових революцій» Т.Куна, «дослідницьких програм» І.Лакатоса у світлі особливого синергетичного бачення когнітивних процесів. Відкриття зразків переходу від хаосу до порядку як можливість нового погляду на старі епістемні проблеми.

Гуманістичний потенціал синергетики як можливість пошуку оптимальних для людини шляхів розвитку. Переосмислення місця людини в структурі пізнавальної та практичної діяльності.

Змістовий модуль 4. Трансформація еволюційної концепції в синергетичній парадигмі.

Тема 4. Нелінійна динаміка і синергетичний підхід

Рівні еволюції розвитку складно організованих систем. Атрактори як реальні шляхи еволюційного розвитку складної системи.

Концепція нелінійного розвитку як усвідомлення відсутності єдиного еволюційного шляху розвитку. Ідея поліваріантності, альтернативності шляхів еволюції лінійних систем.

Проблема випадковості в історичному контексті (Ст.Греція, Новий час) та з точки зору синергетичного світобачення.

Змістовий модуль 5. Соціальна синергетика.

Тема 5. Синергетика в контексті культури

Особливості понятійно-категоріального апарату синергетики. Поєднання синергетичних конструкцій та філософсько-методологічних пошуків шляхом перетворення перших на образи культури.

«Атрактор» – ейдос (Платон) – форма (Аристотель) – архетип (К.-Г. Юнг). «Біфуркація» та паралелі культури (міф, казка) та повсякденне життя людини як вияв біфуркаційних процесів. Еволюційне дерево. Сучасні ІТ- технології – прояв синергетичних компонентів у сфері повсякденного життя. «Фракталі» та їх прояв у живій природі (світ як сукупність монад (Лейбніц)).

Змістовий модуль 6. Синергетика і менталітет

Тема 6. Синергетичне світобачення і діалог культур Сходу і Заходу

Особливості східної парадигми філософування. Особливості західного стилю мислення. Компаративістський підхід до вирішення світоглядних проблем у межах полілогу Сходу і Заходу.

Змістовий модуль 7. Синергетика пізнання

Тема 7. Синергетика пізнання

Концепція глобального еволюціонізму як система уявлень про всезагальний процес розвитку природи в різноманітних його формах. Становлення та ускладнення біологічних, а також неживих систем.

Відкриття дивних атракторів та режимів із загостренням (below-up regimes) як ядро теорії самоорганізації та можливість побудови містків між синергетикою (природознавство) та гуманітарними науками (в т.ч. епістемологією).

Змістовий модуль 8. Дослідження феномену креативності в синергетичній парадигмі.

Тема 8. Самоорганізація і творче мислення

Характерні риси творчого мислення. Хаос як конструктивний механізм самоорганізації складних систем. Різнорівнісність та варіювання підходів як основа продуктивного мислення (гештальтпсихологія).

Проблема виникнення нового в контексті розвитку філософської думки. Самоорганізація як механізм творчого мислення. Проблема творчої інтуїції.

Творчість як можливий науковий термін. Шляхи розуміння алгоритмів творчості.

Тема 4. 4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л.	практ.	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Місце синергетики в системі наукового знання				
Тема 1. Синергетика у світлі сучасної науки	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 1	15	2	2	11
Змістовий модуль 2. Синергетика як універсальна наукова парадигма				
Тема 2. Синергетика як нелінійна наукова парадигма	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 2	15	2	2	11
Змістовий модуль 3. Синергетика як цілісна філософська парадигма				
Тема 3. Синергетичне світобачення в дискурсі предметно-понятійної цілісності.	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 3	15	2	2	11
Змістовий модуль 4. Трансформація еволюційної концепції в синергетичній парадигмі.				
Тема 4. Нелінійна динаміка і синергетичний підхід	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 4	15	2	2	11
Змістовий модуль 5. Соціальна синергетика				
Тема 5. Синергетика в контексті культури.	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 5	15	2	2	11
Змістовий модуль 6. Синергетика і менталітет				
Тема 6. Синергетичне світобачення і діалог культур	15	2	2	11

Сходу і Заходу				
Разом за змістовим модулем 6	15	2	2	11
Змістовий модуль 7. Синергетика пізнання				
Тема 7. Синергетика пізнання	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 7	15	2	2	11
Змістовий модуль 8. Дослідження феномену креативності в синергетичній парадигмі.				
Тема 8. Самоорганізація і творче мислення	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 8	15	2	2	11
Усього годин	120	16	16	88

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Місце синергетики в системі наукового знання		
1	Тема 1. Синергетика у світлі сучасної науки.	2
	Разом за змістовим модулем 1	2
Змістовий модуль 2. Синергетика як універсальна наукова парадигма		
2	Тема 2. Синергетика як нелінійна наукова парадигма	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Синергетика як цілісна філософська парадигма		
3.	Тема 3. Синергетичне світобачення в дискурсі предметно-понятійної цілісності	2
	Разом за змістовим модулем 3	2
Змістовий модуль 4. Трансформація еволюційної концепції в синергетичній парадигмі.		
4.	Тема 4. Нелінійна динаміка і синергетичний підхід	2
	Разом за змістовим модулем 4	2
Змістовий модуль 5. Соціальна синергетика		
5.	Тема 5. Синергетика в контексті культури	2
	Разом за змістовим модулем 5	2
Змістовий модуль 6. Синергетика і менталітет		
6.	Тема 6. Синергетичне світобачення і діалог культур Сходу і Заходу	2
	Разом за змістовим модулем 6	2
Змістовий модуль 7. Синергетика пізнання		
7.	Тема 7. Синергетика пізнання	2
	Разом за змістовим модулем 7	2
Змістовий модуль 8. Дослідження феномену креативності в синергетичній парадигмі		
8.	Тема 8. Самоорганізація і творче мислення	2
	Разом за змістовим модулем 8	2
Усього годин		16

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Місце синергетики в системі наукового знання		
1	Тема 1. Синергетика у світлі сучасної науки.	2
	Разом за змістовим модулем 1	2
Змістовий модуль 2. Синергетика як універсальна наукова парадигма		
2	Тема 2. Синергетика як нелінійна наукова парадигма	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Синергетика як цілісна філософська парадигма		
3.	Тема 3. Синергетичне світобачення в дискурсі предметно-понятійної цілісності	2
	Разом за змістовим модулем 3	2
Змістовий модуль 4. Трансформація еволюційної концепції в синергетичній парадигмі.		
4.	Тема 4. Нелінійна динаміка і синергетичний підхід	2
	Разом за змістовим модулем 4	2
Змістовий модуль 5. Соціальна синергетика		
5.	Тема 5. Синергетика в контексті культури	2
	Разом за змістовим модулем 5	2
Змістовий модуль 6. Синергетика і менталітет		
6.	Тема 6. Синергетичне світобачення і діалог культур Сходу і Заходу	2
	Разом за змістовим модулем 6	2
Змістовий модуль 7. Синергетика пізнання		
7.	Тема 7. Синергетика пізнання	2
	Разом за змістовим модулем 7	2
Змістовий модуль 8. Дослідження феномену креативності в синергетичній парадигмі		
8.	Тема 8. Самоорганізація і творче мислення	2
	Разом за змістовим модулем 8	2
Усього годин		16

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Місце синергетики в системі наукового знання		
1	Тема 1. Синергетика у світлі сучасної науки.	11
	Разом за змістовим модулем 1	11
Змістовий модуль 2. Синергетика як універсальна наукова парадигма		
2	Тема 2. Синергетика як нелінійна наукова парадигма	11
	Разом за змістовим модулем 2	11
Змістовий модуль 3. Синергетика як цілісна філософська парадигма		
3.	Тема 3. Синергетичне світобачення в дискурсі предметно-понятійної цілісності	11

	Разом за змістовим модулем 3	11
Змістовий модуль 4. Трансформація еволюційної концепції в синергетичній парадигмі.		
4.	Тема 4. Нелінійна динаміка і синергетичний підхід	11
	Разом за змістовим модулем 4	11
Змістовий модуль 5. Соціальна синергетика		
5.	Тема 5. Синергетика в контексті культури	11
	Разом за змістовим модулем 5	11
Змістовий модуль 6. Синергетика і менталітет		
6.	Тема 6. Синергетичне світобачення і діалог культур Сходу і Заходу	11
	Разом за змістовим модулем 6	11
Змістовий модуль 7. Синергетика пізнання		
7.	Тема 7. Синергетика пізнання	11
	Разом за змістовим модулем 7	11
Змістовий модуль 8. Дослідження феномену креативності в синергетичній парадигмі		
8.	Тема 8. Самоорганізація і творче мислення	11
	Разом за змістовим модулем 8	11
Усього годин		88

8. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

№ змістового модуля	Вид контролю	Кіл-ть балів
ПОТОЧНИЙ		
1	Доповідь: характеристика використання синергетичного підходу у різних сферах наукового знання на вибір (max 8 балів)	8
2	Дискусія: Лінійність на нелінійність, як дослідницькі підходи: pro et contra (max 7 балів)	7
3	Есе: «Чи відповідає методологічний потенціал синергетики потребам соціально-філософського дослідження?» (max 7 балів)	7
4	Доповідь: Еволюціонізм і синергетика (max 7 балів)	7
5	Доповідь: Застосовність синергетичної парадигми у соціальних науках (max 8 балів)	8
6	Дискусія: Чи полегшить синергетичний підхід культурний полілог? (max 7 балів)	7
7	Доповідь: Синергетична гносеологія (max 8 балів)	8
8	Дискусія: Загадка творчості: чи є синергетика ключем до розв'язання? (max 7 балів)	7
	Загалом за поточним контролем	60

ПІДСУМКОВИЙ		
	Залік, у т.ч.	40
	Тестування у системі Moodle	10
	Залікове есе	30
Разом:		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Анісімов І. О. Синергетика : навч. посіб. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. 133 с.
2. Тюріна Т. Духовне становлення особистості з погляду синергетики: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2016. 216 с.
3. Вовк С. М. Синергетика - джерело формування міждисциплінарних цілісностей: Навчальний посібник з курсу «Синергетика». Чернівці: Прут, 2017. 112 с.
4. Синергетика і освіта / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини. 2016. 348 с.
5. Лінгвосинергетика : підручник / за заг.ред. Л.С. Піхтовнікової. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018. 296 с.

Додаткові джерела:

1. Арманд А. Д. Анатомия кризисов : монография / под ред. акад. Котлякова В. М. Москва : Наука, 1999. 238 с.
2. Аршинов В. И. Синергетика как феномен постнеклассической науки. Москва : ИФРАН, 1999. 203 с.

3. Ахромеева Т. С., Курдюмов С. П., Малинецкий Г. Г. Парадоксы мира нестационарных структур. Москва : Знание, 1985. 66 с.
4. Василькова В. В. Порядок и хаос в развитии социальных систем. Санкт-Петербург : «Лань» 1999. 480 с.
5. Евин И. А. Искусство и синергетика. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 164 с.
6. Капица С. П. Синергетика и прогнозы будущего. Москва : Наука, 1997. 286 с.
7. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем. Москва : Наука, 1994. 38 с.
8. Николис Г. Познание сложного. Москва : Мир, 1990. 342 с.
9. Пригожин И. От существующего к возникающему. Москва : Мир, 1985. 327 с.
10. Пригожин И. Порядок из хаоса. Москва : Мир, 1986. 431 с.
11. Хакен Г. Синергетика. Москва : Мир, 1985. 419 с.
12. Чернавский Д. С. Синергетика и информация. Москва : Знание, 1990. 105 с.
13. Laszlo E. The Age of Bifurcation. Understanding the Changing World. London: Gordon & Breach Science Pub, 1991. 126 p.
14. Schaub D. T. Synergetics in Society and the Firm: Social, Economic, Cultural and Biological Underpinnings of the Synergetic Self-Organizing Firm Scotts Valley: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2010. 124 p.

Інформаційні джерела:

1. Библиотека "Золотая философия". URL : <http://philosophy.allru.net>
2. Портал «Філософія online». URL : <http://phenomen.ru>.
3. Філософська енциклопедія. URL : <http://terme.ru>.
4. Філософський портал. URL : <http://www.philosophy.ru>.
5. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL : <http://plato.stanford.edu>.
6. The Internet Encyclopedia of Philosophy (IEP). URL : <http://www.iep.utm>.
7. Сайт С. П. Курдюмова. URL : spkurdyumov.ru/.
8. сайт популяризації синергетики. URL : synergist.kiev.ua/.
9. Синергетика › Лучшие книги – бібліографія із синергетики. URL : <https://www.livelib.ru>.
10. Файлы › Междисциплинарные материалы › Синергетика – бібліотека книг із синергетики. URL : <https://www.twirpx.com>.